

Hur nära utrotning är vargen i Skandinavien?

Ellinor Johnsson

Populärvetenskaplig sammanfattning av självständigt arbete i biologi VT 2010, Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet.

Den svenska vargstammen levde i Skandinavien fram till 1960-talet då den utrotades. Den försvann på grund av att dess habitat förstördes men främst på grund av människans förföljelse. Två immigranter kom 1983 och avling påbörjades återigen i Skandinavien. 1991 kom ytterligare en immigrant och började avla och populationen började växa. Idag finns ungefär 200 vargar i Skandinavien och varghatet har återigen växt. Förra året (2009) började den legala jakten av varg. Argumentet för jakten var att avskjutning skulle öka toleransen för varg och för införandet av immigranter till den skandinaviska stammen. Detta är nödvändigt för att få in nytt genetiskt material och för att den skandinaviska stammen ska överleva. "Varghatarna" svarar med att de inte tolererar att några immigranter ska komma. På sidan av den legala jakten pågår illegal jakt av varg för fullt och de som jagar illegalt säger att de inte kommer att sluta förrän alla vargar är döda i Skandinavien. De misstänker också att de två vargar som kom 1983 släpptes ut från zoo och återinfördes till naturen med hjälp av människan, vilket dock inte stämmer med fakta. En anledning till varghatet är att jägare och vargar konkurrerar om samma byte, nämligen älg. Dessutom rivs jakthundar och tamboskap, främst får, av varg.

Immigration

Studier av de två individer som grundade den skandinaviska stammen 1983 har visat att honan med 95% sannolikhet härstammar från den finsk-ryska stammen och hanen, med 98% sannolikhet, härstammar från samma stam. Den tredje immigranten, som kom till Skandinavien 1991, härstammar med 99% sannolikhet också från den finsk-ryska stammen. Den kortaste distansen mellan den skandinaviska stammen och den närmsta grannstammen, den finsk-ryska, är ungefär 700 km. Då måste vargarna ta sig över den 75 km breda bottenviken som är frusen på vintern. Kortaste vägen över land är 800 km. Problemet med denna väg är att vargarna måste ta sig genom stora ytor där rensköttsel äger rum. Renskötarna vill inte ha vargen i sina renskötseområden på grund av predationsrisken och skjuter vargar som kommer in där. Den längsta dokumenterade sträckan som en varg har vandrat är 1092 km rak linje från hemterritoriet till platsen hon hittats död. Alltså är det fullt möjligt för vargarna från den finsk-ryska stammen att immigrera till Skandinavien.

Genetisk variation som leder till ärftliga skador

Anledningen att det är viktigt att immigranter kommer till den skandinaviska stammen beror på att stammen är inavlad och har låg genetisk variation. Detta beror på att det var få individer som grundade stammen och att det inte har kommit in något nytt genetiskt material genom immigration. Hos en del vargar i den skandinaviska stammen är inaveln högre än när två syskon parar sig. Medelheterozygositeten är ungefär lika i den skandinaviska stammen som de individer som lever i fångenskap i zoo och som är inavlade. Inaveln uttrycks i skador på ögat, missbildningar i ryggkotor, minskad kullstorlek, minskad vikt hos ungarna, lägre reproduktion och kortare livslängd. Skador på ögat som hittats hos vargen i fångenskap är gråstarr, fel på näthinnan och onormala blodkärl i näthinnan och glaskroppen. Dessa skador reducerar synen eller ger blindhet. Missbildningar av ryggkotorna gör att individen får svårare att röra sig och leder ibland till förlamning. Dessa missbildningar förekommer i högre frekvens i den skandinaviska stammen än i den finsk-ryska stammen. Både ögonskadorna och missbildningarna på ryggraden är ärftliga vilket gör att skadorna är mycket allvarliga. Eftersom inget nytt genetiskt material kommer in i den skandinaviska stammen ökar inaveln med tiden.

Åtgärder

För att motverka inaveln och därmed de skador som den leder till finns det flera alternativ. Man kan i avelsprogram ta bort de ärftliga generna som orsakar skadorna på vargarna, låta stammen växa sig större, vänta på att immigranter ska komma till Skandinavien naturligt eller så kan man hjälpa immigranter att ta sig till Skandinavien. Många forskare är överrens om att immigranter till Skandinavien är ett måste för att stammen ska överleva. Att immigranter ska komma naturligt är osannolikt. Det har inte kommit någon immigrant till Skandinavien på över 15 år och en stor anledning till det är de stora renskötselområden som ligger i norra delarna av Norge, Sverige och Finland. En studie som gjordes i Finland visade att alla vargar som vandrade in i renskötselområden sköts. Därför behöver vargarna hjälp att immigrera till Skandinavien. Det man kan göra är att förflytta vargar från exempelvis finsk-ryska stammen till Skandinavien eller göra korridorer i norr med rätt habitat och extra skydd till vargen för att den ska kunna ta sig till Skandinavien på egen hand. Det stora problemet de ”varghatare” som inte alls vill ha varg i Skandinavien. Som en eftergift till dem tillät våra politiker vargjakt. De har dock också lovat tillåta införsel av immigranter för att rädda den skandinaviska stammen. Frågan är nu om de vågar fullfölja planen eller om de låter vargen utrotas från Skandinavien. Tiden får utvisa.

Mer information

Laikre L, Ryman N, Thompson EA. 1993. Hereditary blindness in a captive wolf (*Canis lupus*) population: frequency reduction of a deleterious allele in relation to gene conservation. *Conserv. Biol.* **7**: 592-601.

Räikkönen J, Bignert A, Mortensen P, Fernholm B. 2005. Congenital defects in a highly inbred wild wolf population (*Canis lupus*). *Mammalian biology* **71**: 65-73.

Vilá C, Sundqvist AK, Flagstad Ø, Seddon J, Björnerfeldt S, Kojola I, Casulli A, Sand H, Wabakken P, Ellegren H. 2003. Rescue of a severely bottlenecked wolf (*Canis lupus*) population by a single immigrant. *Proc. R. Soc. Lond. B* **270**: 91-97.

Wabakken P, Sand H, Liberg O, Bjärvall A. 2001. The recovery, distribution, and population dynamics of wolves on the Scandinavian peninsula, 1978-1998. *Can. J. Zool.* **79**: 710-725.

Dokumentär, Dokument inifrån: Vargkriget, SVT 2010.